

Рецензия

за конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“
по ПН.1.2. Педагогика (Семейна педагогика, Андрагогия),
обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ, 12.12.2023 г., за нуждите на
Факултета по педагогика

В конкурса участва един кандидат – гл. ас. д-р Йорданка Николова,
Факултет по педагогика, СУ „Св. Климент Охридски“.

Биографията ѝ отразява последователно развитие в областта на педагогиката. Завършила е висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“, специалност Педагогика, с втора специалност „Български език и литература“. Посещавала е курсове с различна тематика, чрез които доразвива специфични педагогически компетентности. Има докторска степен по ПН 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика – Начална училищна педагогика – български език), 2015 г.

В професионално-педагогически план има натрупан над 20-годишен опит като начален учител. В периода 2017-2019 г. работи като асистент, а след това – като гл. асистент в катедра „Теория на възпитанието“, Факултет по педагогика, СУ „Св. Климент Охридски“. В периода 2017-2024 г. води часове по учебни дисциплини в профила на конкурса като „Семейна педагогика“, „Семейство и девиантно поведение“, „Андрагогия“, „Методически изисквания към обучението на възрастни“, „Училище за родители“ /ОКС „Бакалавър/ и „Съвременният брак и съвременното семейство“, „Семейни интеракции и девиантно поведение“ /ОКС „Магистър“/.

В конкурса кандидатката участва със самостоятелни и в съавторство публикации. Една част от тях са пряко свързани с тематичната ориентация на конкурса, докато други имат периферен и дори несвързан характер, например статията в съавторство с Д. Рачева „Правата на детето през погледа на студентите педагози“, както и самостоятелните статии „Работа с надарени деца в обучението по „Български език и литература“ в начален етап на основната образователна степен“ и „Иновации в училищното образование през погледа на студенти и учители“. Тук трябва да се отбележи фактът, че първите две статии са посочени в качеството им на индексирани и реферирани в сп. „Педагогика“, без да имат пряко отношение към конкурсната проблематика.

С оглед профила на конкурса, основната част от публикациите може да бъде отдиференцирана в две основни групи – в областта на семейната педагогика и на андрагогията.

В сферата на семейната педагогика са публикации със заглавия: „Готовност на родителите за формиране на комуникативноречева компетентност у детето в началния етап на основната образователна степен“; „Съвременни подходи към повишаване педагогическата култура на родителите в неформална среда“; „Актуални проблеми на възпитанието на децата в българското семейство през погледа на студентите от Факултета по педагогика на СУ „Св. Климент Охридски““; „Алтернативные формы взаимодействия между школой и семьёй („Circle Time“, тимбилдинг)“; „Совершенствование профессиональной подготовки студентов-педагогов через формирование навыков для осуществления взаимодействия учитель–родитель“; „Значимость семьи и школы для формирования и сохранения национальной идентичности в контексте процессов глобализации“; „Повишаване на педагогическата компетентност на родителите в контекста на приобщаващото образование“; „Ролята на майката и бащата през погледа

на ученици и студенти“; „Формирование нави́ков для активного взаимодействия с родителями у студентов, изучающих учебную дисциплину „Семейная педагогика“; The Readiness of Young People for Family Life (to be in a Relationship).

В тази група публикации е и монографията: „Перспективи за семеен живот и родителство в контекста на семейната педагогика“, в която Й. Николова представя резултати от осъществени изследвания с ученици и студенти в качеството им на саморефлексия в контекста на подготовката на младите хора за осъществяване на родителски функции. Разгледани са възможности за организиране на елементи на такъв тип подготовка в образователна среда, както и такива за повишаване педагогическата култура на родителите.

Видна е ясната ориентираност на кандидатката към някои аспекти на семейната педагогика, особено в частта на подготовката за родителство, повишаване на педагогическата култура на родителите, взаимодействието със семейството, подготовката на студенти. Изследването на студентското мнение в качеството му на източник на информация за семейните взаимоотношения и мястото на децата в тях, в т.ч. ролята на майката и на бащата, е подходящ подход за рефлексивност от страна на младите хора, но все пак остава под въпрос дали са изследвани например точно „актуални проблеми на възпитанието на децата в българското семейство“ (в една от публикациите, където авторката не прави достатъчно ясно разграничение между социализацията в семейна среда, специфика на семейните взаимоотношения и възпитанието на децата в техния контекст, което поставя под въпрос някои от правените от нея изводи). Подобен извод може да бъде направен и по отношение изследването със студенти, свързано с националната идентичност, при което има несъответствие между изследователския инструментариум и заключенията, които се правят във

връзка със семейните влияния. Що се отнася до резултати от проучване на мненията на родители, заслужават внимание констатации, свързани с необходимостта от съответната родителска ангажираност за успешността на учебната работа на детето. Прави впечатление по-голямата ориентираност към изследване на специфики на семейните взаимоотношения, в т.ч. с педагогически характер, по-скоро през призмата на статуса на дете (дори когато става дума за изследвани студенти), отколкото прякото изследване на проблеми на семейната педагогика. Това води до ограничение, което несъмнено дава отражение върху коментирането на приносни моменти в изследванията на кандидатката, пряко свързани със семейната педагогика, а не през рефлексията на гледната точка само на част от включените субекти в семейните взаимоотношения.

Като с преходен характер между семейната педагогика и андрагогията определям публикации, свързани с форми и методи на взаимодействие с родителите. Независимо че са заявени по-скоро в контекста на семейната педагогика, коментарите в тях са предимно андрагогически. Това само по себе си не е проблем, защото андрагогическият аспект е добре изведен като обяснение (но не толкова като аргументация). В тези публикации не е достатъчно застъпена аргументативната част, свързана с проблематиката на семейната педагогика, което ги ограничава като съдържание.

За разлика от публикациите в областта на семейната педагогика, публикациите в областта на андрагогията са с твърде ограничен обем. Сред тях са студия на тема „Учещите се градове в контекста на концепцията за учене през целия живот (визия на студентите, изучаващи учебната дисциплина „Андрогогия“)“ и статии – „Андрогогически изисквания към обучението на родителите в неформална среда“, „Вечерните училища в контекста на ученето през целия живот“, „Образователна мотивация на възрастните учащи във вечерните училища“.

Посочената студия представлява интерес от гледна точка на популяризирането на концепцията за т.нар. учещи се градове и изходната точка на изследването относно значимостта на комплексния подход към града като място за образование и култура, формиращи начини на живот. Интересът към спецификата на вечерните училища, изявен от кандидатката, е похвален, това е слабо изследвана проблематика в България, така че тук могат да бъдат коментирани приноси моменти, но все пак с условност. Например в статията „Образователна мотивация на възрастните учащи във вечерните училища“ са представени резултатите от интервю с директор и фокус група с обучаеми в едно вечерно училище. Фактологическата информация е интересна, но имам забележки към анализа, в който не са достатъчно добре отдиференцирани различните видове мотивация. Има усещане за недовършеност на анализа и за недостатъчно отчитане на спецификата на такъв тип училища, които са в рамките на формалното образование, при тях диагностиката на потребността от учене има своите несъмнени специфики в сравнение с обучението в други форми на неформално образование на възрастни, което в текста не се коментира.

Част от статиите са насочени към професионално-педагогическата подготовка на учителите, напр.: „Представянето на добри практики пред бъдещите педагози – възможност за повишаване на професионалната им подготовка“; „Майсторските класове“ и ролята им за повишаване на професионалната подготовка на бъдещите педагози, *Guidelines for overcoming challenges in the professional daily lives of novice teachers of adults*. Доколкото студентите са възрастни учащи, условно би могло да се приеме, че това са публикации в андрагогическата област, но в съдържателен план това не е изтъкнато и видимо в текстовете на тези статии. Това поражда въпросът в какво качество всъщност тези статии са предложени за участие

в настоящия конкурс, на който би трябвало да даде отговор самият кандидат.

Относно цитиранията. Посочени са 24 цитирания на статии, основно в статии на автори, публикувани в сборници от конференции, 3 от тях са в монографии. Прави впечатление по-честата цитируемост от страна на някои автори на публикации на кандидатката.

Кандидатката има участие в няколко научни проекта, реализирани във Факултета по педагогика. Била е научен ръководител на проект с продължителност две години на тема „Проучване опыта на иновативни училища в България и представяне на добри практики пред бъдещите педагози“. Има осъществени визити в университети в Литва и Чехия, както и две визити в Норвегия и Исландия в рамките на два проекта на СУ „Св Климент Охридски“. Има участие в проекти, свързани с „образователни екосистеми“ и „ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система“. Посочените проекти нямат пряко отношение към конкурса.

От представената справка като по-пряко свързани с конкурса са проекти с наименования: „Готовност на младите хора за семеен живот и родителство“, „Вечерните училища – „мисия образование“ или защо възрастните се връщат в училище“. Видно е, че кандидатката е концентрирала своите усилия в научноизследователска дейност по-скоро в сфери извън тематичната насоченост на конкурса, което не е без значение по отношение на публикационната активност в резултат от такъв тип дейност. Това дава усещането за своеобразна нецентрираност на изследователските усилия по посока резултати, пряко свързани с учебните дисциплини по конкурса.

Кандидатката няма осъществена преподавателска мобилност в чуждестранен университет.

Научен ръководител е била на двама дипломанти по теми, свързани със семейната педагогика, както и на 28 курсови работи.

По отношение на справка с приносите. От посочените в таблицата 5 групи приноси пряко отношение към конкурса имат първите 4 групи. Начинът на дефиниране на петия принос по-скоро е извън рамките на конкурса. Прегледът на посочените към него публикации потвърждава частично казаното, някои от публикациите биха могли да бъдат обобщени в рамките на принос, ако кандидатката беше извела такава дефиниция на принос, който да има отношение към конкурса.

Приемам частично първия описан принос от гледна точка на осъщественото емпирично изследване и резултатите от него. За мен обаче под въпрос остават някои интерпретации на кандидатката в качеството им на приноси, например че „нарастващия брой разпадащи се семейни връзки“ има като „резултат намаляване на възпитателния потенциал на семейството, предполагащ появата на все по-сериозни поведенчески проблеми при децата“. Така посочената връзка може да бъде поставена под съмнение в контекста на съвременни концепции, интерпретиращи спокойната възпитателна среда, полезна за развитието на детето, след развод или раздяла на родителите, от гледна точка на прекъсването на травмиращи преживявания на детето в рамките на поддържан брак заради самия него. Мисля, че кандидатката би трябвало да бъде по-умерена при коментиране на свои приноси относно проведеното от нея проучване, за което тя посочва, че е „аналог, на което, не се открива от автора в европейската и световна научна литература“, от което произтича и въпрос към нея – на каква основа тя прави такъв извод по отношение на световната научна литература?

Вторият принос е добре описан. Що се отнася до третия, приемам го частично, имайки предвид начина, по който е формулиран. Имам бележка по отношение на някои изрази в качеството им на констатации, например

„единствения учещ се град в България – Пловдив“ (тук кандидатката поставя акцент върху понятие, което носи смислова определеност, надхвърляйки параметрите му, като по този начин се получава най-малкото двусмислие, което може да бъде оспорено съдържателно, тъй като от гледна точка на концепцията за учещите се градове много други градове в България могат също да бъдат определени като такива). Може да се каже, че текстът, свързан с концепцията за учещите се градове на места звучи едностранчиво, дори поради факта на избор на превод на понятието на български език. Що се отнася до изследването, свързано с вечерните училища, тук несъмнено има приноси моменти. Четвъртият посочен принос може да бъде обединен с третия. Бих приела част от посочения пети принос, ако той бъде предефиниран в контекста на конкурса, частта „андрагогия“. Във вида, в който е, липсва необходимата аргументация за приносност в контекста на този конкурс.

Други бележки и свързани с тях препоръки:

- Да се подхожда по-внимателно при типологизирането на статиите, в т.ч. от гледна точка на интерпретирането на „световноизвестни бази данни с научна информация“ в български контекст. Някои от посочените в таблицата с публикации статии не са със стойността на такива, публикувани в Web of Science и Scopus и не могат да бъдат редоположени до публикации например в сп. „Педагогика“, изд. „Аз Буки“. Това има отношение и към поставянето на статиите, които не са публикувани в Web of Science и Scopus в показател Г на изготвената справка. Казаното важи и за две от цитиранията, които са точкувани в първата част на таблицата по показател Д.
- Да участва повече в научноизследователски проекти, пряко свързани с преподаваните от нея учебни дисциплини и профила на конкурса.

- Да усъвършенства чуждоезиковите си познания, в т.ч. по посока възможности за осъществяване на преподавателска мобилност в чуждестранен университет, каквато към момента на практика липсва.
- Недостатъчността на пряко центрираните по отношение на конкурса публикации в частта „Андрагогия“ се разминава с очакванията за необходимата публикационна резултатност на кандидата в тази област.

Изхождайки от всичко посочено дотук, давам положително заключение за избор, отчитайки постиженията на кандидатката за доцент по обявения конкурс гл. ас. д-р Йорданка Николова, както и посочените критични бележки, като оставам с очакване в бъдеще тя да вземе предвид направените препоръки с цел усъвършенстване на научноизследователската и публикационната си дейност.

30.03.2024 г.

Подпис:

гр. София

/проф. д-р С. Чавдарова – Костова/